

کتاب همراه برای کارشناسان رسمی دادگستری در

رشته مهندسی محیط زیست

نویسنده:

دکتر سعید مردان

(کارشناس رسمی دادگستری)

انتشارات آوای قلم

سرشناسه	: مردان، سعید، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: کتاب همراه برای کارشناسان رسمی دادگستری در رشته مهندسی محیط زیست / تالیف سعید مردان.
مشخصات نشر	: تهران: آوای قلم، ۱۳۹۹. مشخصات ظاهری: ۲۹۸ ص.: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۰-۶۸-۸
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۹۴-۲۹۷.
موضوع	: آلودگی -- جنبه‌های زیست‌محیطی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: Pollution -- Environmental aspects -- Study and teaching (Higher)
موضوع	: حقوق محیط زیست -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: Environmental law -- Study and teaching (Higher)
موضوع	: کارشناسان دادگستری -- آموزش
موضوع	: Court-appointed experts -- Education
موضوع	: مسوولیت ناشی از خسارت‌های زیست‌محیطی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: (Liability for environmental damages -- Study and teaching (Higher)
رده بندی کنگره	: QH۵۴۵
رده بندی دیویی	: ۵۷۷/۲۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۲۵۹۱

نام کتاب:

کتاب همراه برای کارشناسان رسمی دادگستری در رشته مهندسی محیط زیست

نویسنده:	دکتر سعید مردان	تاریخ نشر:	۱۳۹۹
ناشر:	انتشارات آوای قلم	نوبت چاپ:	اول
صفحه آرای:	انتشارات خانیان	شمارگان:	۲۰۰ جلد
طراحی جلد:	انتشارات آوای قلم (مهران خانی)	قیمت:	۶۹۰۰۰ تومان
		شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۶۷۱۰-۶۸-۸

آدرس: تهران - میدان انقلاب - خیابان کارگر شمالی - ابتدای خیابان نصرت - کوچه باغ نو - کوچه داوود آبادی شرقی - پلاک ۴

شماره تماس: ۶۶۵۹۱۵۰۴ تلفکس: ۶۶۵۹۱۵۰۵

فروشگاه کتاب چاپی و الکترونیکی: www.avapublisher.com

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع و شرعاً حرام است.
متخلفان به موجب قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه ناشر .....
۸	بیوگرافی مولف .....
۹	پیشگفتار .....

فصل اول: اهمیت و قلمرو کارشناسی مهندسی محیط زیست

۱۲	۱-۱- تعریف کارشناس رسمی دادگستری .....
۱۳	۱-۲- قوت و ضعف حرفه‌ی کارشناسی .....
۱۵	۱-۳- کارشناسی به مثابه هنر .....
۱۸	۱-۴- رفتار کارشناسی .....
۲۰	۱-۵- آینده‌ی کارشناسی .....
۲۱	۱-۶- حدود وظایف کارشناسی رشته‌ی مهندسی محیط‌زیست .....

فصل دوم: مبانی مؤثر تعیین منشأ آلودگی‌های زیست محیطی و تشریح وضعیت

۲۶	۲-۱- مقدمه .....
۲۶	۲-۲- مبانی مؤثر در تعیین منشأ آلودگی‌های زیستمحیطی .....
۲۶	۲-۲-۱- شناخت آلودگی‌های آب .....
۴۱	۲-۲-۲- شناخت آلودگی‌های خاک .....
۴۵	۲-۲-۳- شناخت آلودگی‌های هوا .....
۵۲	۲-۲-۴- شناخت آلودگی‌های صوت .....
۵۴	۲-۲-۵- شناخت آلودگی‌های ناشی از پسماند .....
۵۹	۲-۲-۶- تاثیر آلودگی‌های یک محیط بر سایر محیط‌ها .....
۶۰	۲-۳- مبانی تشریح وضعیت موجود .....
۶۰	۲-۳-۱- اصول نمونه‌برداری جهت انجام آنالیزها برای صحت‌سنجی ادعا .....
۶۶	۲-۳-۲- بررسی شعاع اثر آلودگی .....

فصل سوم: مبانی تطبیق وضعیت موجود با قوانین و مقررات زیست محیطی

۱-۳-۱	مقدمه	۷۰
۱-۳-۲	قوانین و مقررات زیست محیطی ملی موجود	۷۰
۱-۳-۲-۱	قوانین مربوط به آلودگی آب	۷۰
۱-۳-۲-۲	قوانین و مقررات مربوط به فاضلابها	۸۳
۱-۳-۲-۳	قوانین مربوط به آلودگی خاک	۱۰۴
۱-۳-۲-۴	قوانین مربوط به آلودگی هوا	۱۱۰
۱-۳-۲-۵	قوانین مربوط به آلودگی صوتی	۱۲۲
۱-۳-۲-۶	قوانین مربوط به آلودگی ناشی از پسماند	۱۲۴
۱-۳-۲-۷	قوانین مربوط به استقرار صنایع	۱۳۴
۱-۳-۳	کنوانسیونهای منطقهای و بینالمللی	۱۳۷
۱-۳-۴	برنامههای پنجساله توسعهی ایران	۱۵۱
۱-۳-۴-۱	محیط زیست در برنامهی اول توسعه (۷۲-۱۳۶۸)	۱۵۱
۱-۳-۴-۲	محیط زیست در برنامهی دوم توسعه (۷۸-۱۳۷۴)	۱۵۲
۱-۳-۴-۳	محیط زیست در برنامهی سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹)	۱۵۵
۱-۳-۴-۴	محیط زیست در برنامهی چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴)	۱۵۶
۱-۳-۴-۵	محیط زیست در برنامهی پنجم توسعه (۹۴-۱۳۹۰)	۱۵۹
۱-۳-۴-۵	محیط زیست در برنامهی ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۵)	۱۶۰
۱-۳-۴-۶	مقایسه وضعیت محیط زیست در برنامههای توسعه	۱۶۳

فصل چهارم: مبانی تعیین علت بروز و ارزیابی شدت و میزان خسارات زیست محیطی

۱-۴-۱	مقدمه	۱۶۸
۱-۴-۲	علل بروز مسائل زیست محیطی	۱۶۸
۱-۴-۲-۱	عنصر قانونی	۱۶۹
۱-۴-۳	ارزیابی میزان اثرات و خسارات زیست محیطی	۱۷۴
۱-۴-۴	تعیین شدت اثر	۱۹۶
۱-۴-۴-۱	ارزش گذاری منابع زیست محیطی	۱۹۷
۱-۴-۴-۲	تعیین خسارت زیست محیطی	۲۰۰

فصل پنجم: گزارش نویسی در کارشناسی رسمی مهندسی محیط زیست

(شامل مشاهدات کارشناسی و نمونه گزارش های موجود)

- ۲۰۶ ..... ۵- ۱- گام به گام انجام کارشناسی
- ۲۰۷ ..... ۵- ۲- کلیاتی درباره ی تهیه ی گزارش کارشناسی
- ۲۰۸ ..... ۵- ۳- توصیه هایی برای رعایت در گزارش های کارشناسی
- ۲۰۹ ..... ۵- ۴- جهات رد کارشناسی
- ۲۰۹ ..... ۵- ۵- الزام به قبول امر کارشناسی
- ۲۰۹ ..... ۵- ۶- موارد تخلف و مجازات های انتظامی کارشناسان
- ۲۰۹ ..... ۵- ۷- قوانین مورد نیاز کارشناس محیط زیست
- ۲۱۰ ..... ۵- ۸- نحوه ی نگارش نظریه ی کارشناسی
- ۲۱۰ ..... ۵- ۸- ۱- مقدمه ی گزارش
- ۲۱۰ ..... ۵- ۸- ۲- متن گزارش
- ۲۱۰ ..... ۵- ۸- ۳- نتیجه گیری در گزارش کارشناسی
- ۲۱۱ ..... ۵- ۹- ارائه ی نمونه هایی از گزارش های کارشناسی تهیه شده در ...

فصل ششم: اهم نکات آموزشی برای دوره کارآموزی کارشناسی

- ۲۶۰ ..... ۶- ۱- آشنایی با موارد ارجاعی توسط مراجع مختلف
- ۲۶۰ ..... ۶- ۲- معنی لغات در کارهای کارشناسی
- ۲۶۱ ..... ۶- ۳- آشنایی با اظهارنامه
- ۲۶۱ ..... ۶- ۴- آشنایی با نحوه ی ایجاد پرونده ی شکایت
- ۲۶۴ ..... ۶- ۵- آشنایی با مفاد برگ دادخواست
- ۲۶۷ ..... ۶- ۶- قرار دادگاه
- ۲۶۸ ..... ۶- ۷- اختاریه (برای کارشناس)
- ۲۶۸ ..... ۶- ۸- جهات رد کارشناسی
- ۲۶۹ ..... ۶- ۹- مراجعه به دفتر دادگاه
- ۲۶۹ ..... ۶- ۱۰- نحوه ی مطالعه پرونده
- ۲۷۱ ..... ۶- ۱۱- مراجعه به محل
- ۲۷۲ ..... ۶- ۱۲- چگونگی انجام تحقیقات محلی

۲۷۲	۶-۱۳- نحوه‌ی نگارش نظریه کارشناسی .....
۲۷۳	۶-۱۴- نکاتی که تصمیم‌گیری در مورد آنها با مرجع قضائی است .....
۲۷۴	۶-۱۵- تامین دلیل .....
۲۷۴	۶-۱۶- امانت‌داری در اطلاعات شخصی .....
۲۷۴	۶-۱۷- نحوه‌ی رفتار با اصحاب دعوی یا ارباب رجوع .....
۲۷۴	۶-۱۸- قوانین مورد نیاز کارشناسی .....
۲۷۴	۶-۱۹- لباس کارشناسی .....
۲۷۵	۶-۲۰- موارد تخلف و مجازات‌های انتظامی کارشناسان .....
۲۷۵	۶-۲۱- عکس‌برداری .....

فصل هفتم: منتخبی از قوانین مختلف در ارتباط با کارشناسی

۲۷۸	۷-۱- موادی از قانون کارشناسان رسمی دادگستری .....
۲۸۱	۷-۲- موادی از قانون آئین دادرسی مدنی .....
۲۸۷	۷-۳- موادی از قانون مدنی .....
۲۹۳	۷-۴- موادی از قانون شوراهای حل اختلاف .....
۲۹۴	۷-۵- موادی از قانون مسئولیت مدنی .....
۲۹۶	منابع و مأخذ .....

تقدیم به

انسانهایی که

به فردایی بهتر

می اندیشند

مقدمه ناشر

سپاس بیکران پروردگار را که به انسان قدرت اندیشیدن بخشید، قدرتی که در مقایسه با سایر موجودات باعث شده است که انسان هرگز به امکانات محدود خود اکتفا نکند. مکاتب الهی، انسان را موجودی کمال طلب و پویا می‌داند که جهت‌گیری او به سوی خالقش می‌باشد. از جمله راه‌های تقرب به خداوند علم است، علمی که زیبایی عقل است. علمی که در دریای بیکران آن هر ذره نشانی از آفریدگار است و هر چه علم انسان افزون گردد، تقریبش بیشتر می‌شود. از این روست که به علم‌اندوزی و دانش‌آموزی توجهی بی‌نظیر مبذول گردیده است. اما علم‌آموزی به ابزاری نیاز دارد که مهمترین آن کتاب است و انتشار نتیجه مطالعات پژوهشگران و اندیشمندان پاسخگوی این نیاز خواهد بود.

جهت تحقق این امر و گام برداشتن در جهت ارتقای پایه‌های علم و دانش و رشد و شکوفایی استعدادها انتشار کتاب را یکی از اهداف خود قرار داده و انتظار داریم با حمایت‌های معنوی هموطنان گرامی بتوانیم گامهای مؤثر و ارزشمندی را برداریم. گرچه تلاش خواهد شد در حد دانش و تجربه اندکمان کارهایی بدون اشکال تقدیم حضورتان گردد، ولی اذعان داریم که راهنمایی‌های شما عزیزان می‌تواند ما را در ارتقای کیفی کتاب راهگشا باشد لذا همیشه منتظر پیشنهادات و راهنمایی‌های شما خواهیم بود.

در پایان از همه عزیزانی که در مراحل مختلف تهیه، تدوین و چاپ کتاب از همفکری و همکاری آنها برخوردار بوده‌ام به‌خصوص آقای دکتر سعید مردان (تالیف) و مهندس علی محمد خانی (مدیر فروش) سپاسگزاری نموده و موفقیت روزافزونشان را آرزومندم.

مهدی خانی

مدیر مسئول انتشارات آوای قلم

بیوگرافی مولف

سعید مردان دانش آموخته رشته مهندسی عمران گرایش آب و فاضلاب در مقطع کارشناسی و مهندسی عمران- محیط زیست در مقطع کارشناسی ارشد و استمرار آن در دوره دکترای تخصصی در رشته مهندسی محیط زیست از دانشگاه تهران با بیش از بیست و دو سال سابقه کار تخصصی در حوزه مهندسی محیط زیست می‌باشد. وی فعالیت‌های اجرایی خود را تحت عنوان کارشناس دفتر محیط زیست از سال ۱۳۷۷ در شرکت شهرک‌های صنعتی ایران آغاز و پس از ورود به این مجموعه و سال‌ها کار کارشناسی، در سال ۱۳۸۸ با عنوان مدیر محیط زیست سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران منصوب و به مدت هفت سال در این سمت در حوزه‌های ارزیابی و پایش آلودگی انواع صنایع، استقرار سیستم مدیریت زیست محیطی، مدیریت پسماندهای صنعتی، تصفیه فاضلاب‌های صنعتی و طراحی و اجرای سیستم‌های بازچرخانی و استفاده مجدد از پساب تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهرک‌های صنعتی فعالیت نموده و در طول سال‌های خدمت بارها به عنوان مدیر نمونه انتخاب و مورد حمایت تشکلهای صنعتی و زیست‌محیطی قرار گرفته است. وی در طول سال‌های خدمت، فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی را به عنوان یک فعالیت مهم در کنار فعالیت‌های اجرایی مد نظر قرار داده است. تدوین برنامه عملیاتی مدیریت پسماند در شهرک‌ها و نواحی صنعتی، همکاری در تهیه مدل انتخاب فرآیند تصفیه مناسب فاضلاب‌های صنعتی، تدوین و اجرای برنامه جامع مدیریت فاضلاب شهرک‌های صنعتی، چاپ و انتشار بیش از ۴۰ عنوان کتاب و مقاله تخصصی در حوزه مهندسی محیط زیست و همکاری در تدوین بسیاری از استانداردها و ضوابط زیست‌محیطی بخش صنعت و شهرک‌ها و نواحی صنعتی از جمله اقدامات شاخص در طول خدمت نامبرده می‌باشد. وی در طول سال‌ها فعالیت خود علاوه بر فعالیت اجرایی در سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران به عنوان مشاور و همکار در انجمن علمی و مهندسی پسماند و پژوهشکده محیط زیست دانشگاه علوم پزشکی تهران فعالیت نموده است. علاوه بر آن به عنوان مشاور، ده‌ها برنامه آموزشی و ترویجی در صنایع، سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف را از طریق همکاری با مراکزی نظیر دفتر امور محیط زیست وزارت صنعت، معدن و تجارت و مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران به انجام رسانیده است. علاوه بر این؛ نامبرده از سال ۱۳۹۱ با دریافت پروانه کارشناس رسمی دادگستری در رشته مهندسی محیط زیست از کانون کارشناسان رسمی دادگستری استان تهران در پرونده‌های متعدد یک و چند نفره کارشناسی در رشته مهندسی محیط زیست خدمات مشاوره‌ای و کارشناسی رسمی ارائه نموده و با حمایت مرکز پژوهش‌های کارشناسی شورای عالی کانون کارشناسان رسمی دادگستری، ضمن تدوین و تصویب شناسنامه دوره‌های آموزشی رشته مهندسی محیط زیست، کتاب ضوابط و مبانی ارزیابی در کارشناسی رشته مهندسی محیط زیست را در سال ۱۳۹۳ به رشته تحریر و چاپ درآورده است.

پیشگفتار

در جلسه‌هایی که مقامات محترم قوه قضائیه برای کارشناسان رسمی دادگستری سخنرانی می‌فرمایند، همواره این موضوع مطرح می‌شود که کارشناس رسمی دادگستری، چراغ راه قاضی و بازوی فنی سیستم قضایی است و در حقیقت کارشناس با گزارش جامع خود، پیش‌نویس آرای فنی را برای قاضی تهیه می‌نماید. این جمله نشان‌دهنده مسئولیت و وظیفه‌ی سنگینی است که بر عهده کارشناس رسمی دادگستری گذاشته شده و بیان‌کننده اهمیت است که به کارشناس و نظر کارشناسی او داده می‌شود. بدیهی است که برای قبول این مسئولیت و وظیفه لازمست تا کارشناس از ویژگی‌های خاص و توانمندی‌های قابل قبول برخوردار باشد تا بتواند مقام والای خود را در اجتماع و در سیستم قضایی حفظ نماید. یکی از این ویژگی‌ها، پویایی و بررسی کامل مطالب و نکاتی است که در کارهای کارشناسی غیرعادی با آن برخورد می‌شود و به دلیل ماهیت مساله، موشکافی زیاد و بررسی‌های خاص خود را می‌طلبد. در این موردها برای اظهار نظر جامع، لازمست علاوه بر دقت و مشورت با افراد با تجربه و کاردان در رشته‌ی مورد نظر، صحت و جامع بودن مطالب و دانسته‌های قبلی را نیز از نو مورد بررسی و تجدید نظر قرار داد. کارشناسی همچون قضاوت و وکالت شغل با اعتباری است که در خدمت قوه قضائیه بوده و لازمست در اعتلای مبانی آن کوشیده شود. بنابراین وقت گذاشتن برای تحقیق در مبانی کارشناسی باعث ایجاد وحدت رویه شده؛ از هرج و مرج در تفکر کارشناسی جلوگیری می‌کند.

از آنجا که تا زمان‌های اخیر، اظهار نظرهای کارشناسی بیشتر جنبه‌ی استنباط فردی و سلیقه‌ای شخصی هر کارشناس از موضوع کارشناسی داشت، بنابراین اختلاف سلیقه‌ها در تهیه‌ی نظریه‌های کارشناسی باعث ایجاد اختلاف نظرهای زیاد می‌شده است. با وجود این، خلاء نبود کتاب یا کتاب‌هایی در این زمینه همیشه احساس می‌شده است. لذا با توجه به نیازی که به تدوین کتابی حاوی نکات عمومی درباره بعضی از انواع کارشناسی در رشته مهندسی محیط زیست نظیر چگونگی تعیین شعاع تاثیر آلودگی، تشخیص منشاء آلودگی‌های زیست‌محیطی، تقصیر و مسئولیت و نحوه ارزیابی شدت اثر و میزان خسارات زیست‌محیطی احساس می‌شد و در جهت ایجاد وحدت رویه بین همکاران کارشناس به خصوص در رشته مهندسی محیط زیست به تدوین این کتاب اقدام گردید. این کتاب تلاش اولیه‌ای است برای رفع بخش کوچکی از این نیاز و به طور کلی مطالب هر قسمت از کتاب مستقل از سایر بخش‌ها است به طوری که هر فصل کتاب می‌تواند به تنهایی مورد مطالعه و استفاده قرار گیرد.

امید است با راهنمایی‌هایی که همکاران ارجمند و خوانندگان محترم برای بهبود این کتاب خواهند فرمود؛ به تدریج مطالب این کتاب کامل و جامع شود و در صورت امکان، در چاپ‌های بعدی تجدید نظرهای لازم به عمل آید. در پایان از هرگونه نارسایی که ممکن است در این کتاب وجود داشته باشد، قبلاً پوزش می‌طلبم.

سعید مردان - مولف کتاب